

VAJDASÁG SZAT NEMZETEI ÉS NEMZETISÉGEI EGYENRANGÚ NYELVHASZNÁLATÁNAK PROGRAMJA ÉS AZ AKCIÓ EGYBEHANGOLÁSA

Vajdaság SZAT nemzetei és nemzetiségei egyenrangú nyelvhasználatának programja is egységünk állandó szilárdítását célozza. Öngazgatási egységvé tartozásunk építésének forradalmi útján számtalanszor elhangzott Vajdaságban, hogy „jelentős lépések történtek a nemzetek és nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságáról szóló elv érvényesítése terén”, továbbá, hogy a „Vajdasági SZAT-ban a nemzetiségi viszonyokat az jellemzi, hogy valamennyi társadalmi tényező aktívan kiveszi részét a fejlesztésükből”, illetve, hogy „fogékonyabbá tesznek bennünket az egyenjogúság, a saját fejlődésünkért való felelősségérzet és mások szükséglete iránt”. Ez a program tehát teljesen világos a fejlődés irányvonalát illetően, s így nem nehéz felülvizsgálni konkrét gyakorlatunkat: az intézkedéseket, a szervezettséget, a vívmányokat és a fogyatékoságokat.

Bármit teszünk ugyanis tartományunk nemzetei és nemzetiségei nyelvének és írásának érdekében, az nemcsak tudatos és kívánatos, hanem egyben türelmes munkával elhatárolt szakdolog is, mely olyan tudástól és tanulóktól függ, amelynek pedagógiai és nyelvészeti folyamatai tudvalók. Igaz, a kívánalom, ha erős és nagy, hatalmas akadályokat is leküzdhet, számunkra azonban ebben a dologban már lehetséges és szükséges, hogy az átlagigényekhez is megteremtsük a normális feltételeket, illetve, hogy szakmegoldásokkal megkönnyítsük számos óhaj, igény és elhatározás megvalósítását, azaz, hogy azokat — megfelelő egyszerű és érdekes megoldások, anyagok és kiadványok útján — szakmai részről is ne csak elfogadjuk, hanem ösztönözzük is.

A nemzetek és nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságának kulcsterületein (névtan, fordítószolgálat, oktatás, lektorátusok) inkább csak kötelességtudatból vállalják a munkát, s ennél fogva az itt dolgozók szakismeretei is hiányosak. Ezek a dolgozók rendszerint magukra vannak utalva, s nagy kínlások árán jönnek rá arra, ami a pedagógiában és a nyelvészetben már régen ismert, de nincs megfelelő módon a rendelkezésükre bocsátva, illetve elérhetetlen a konkrét mindennapi használat

számára. Ezekről a dolgozóktól sokat követelnek, de keveset nyújtanak nekik. Sokféle igényeket támasztanak velük szemben, rengeteg kötelezettséggel terhelik őket, de nem kapnak szaksegítséget, sem pedig a konkrét gyakorlatuk elemzéséből következő útmutatást. De nincsenek meg ehhez a kézi- és segédkönyvek sem, amelyekre, ha azt akarjuk, hogy érdemleges munkát végezzenek, igen nagy szükség van. Ebből származik a Vajdaság SZAT nemzeti és nemzetiségi nyelve és írása egyenrangúságának megvalósításával kapcsolatos program és akció közötti legfőbb eltérés, bár az extenzitás, a formalizmus, a hálózati terjedelem és az úgynevezett maximális kiterjesztés túlzásainak mélyebb, társadalmi, sőt politikai okai is lehetnek.

Ezt különösen most fontos szemügyre venni, amikor hosszú távú fejlesztési tervekbe foglaljuk. Nem mindegy ugyanis, hogy az egyes szektorokon milyen irányt szabunk teendőinknek, hogy miként szervezzük meg őket, hogy olyan megoldást találunk-e, amely kevés erőfeszítéssel és kis anyagi áldozattal nagyobb és tartósabb eredményre vezet. Mivel jelenleg intenzív kutatások folynak, hogy hogyan kell az öngazgatás alapján társított munkát szervezetileg úgy összekapcsolni, integrálni, megerősíteni és hosszú távon megszilárdítani, hogy a társadalmi eszközök legésszerűbb igénybevételével a rendelkezésre álló anyagi és társadalmi források a legoptimálisabb eredményt adják — e szempontból igen fontos, hogy tartományunk nemzeti és nemzetiségi nyelve és írása egyenrangúságának megvalósítása terén minimális eredménnyel járó maximális igényeket vagy optimális eredménnyel járó reális igényeket tervezünk-e és hagyunk jóvá.

Első helyen azok az igények állnak, amelyek a társult dolgozó helyzetéből és szükségleteiből, a küldöttrendszerben való képviseltségéből; az üzemi anyagok és lapok, a községi újságok és rádióállomások tájékoztatásából; a közigazgatásból és a társadalmi szolgálatokkal való érintkezésből; az oktatásból, az általános és a nemzeti kultúrából stb. adódnak. Ebben a kérdésben senkinek sincs monopóliuma sem vezérszerű tolmácsolásra, sem bürokrata igazságtételre, hisz tapasztalatból tudjuk, hogy ahol a műszaki-bürokrata rétegek „tesznek igazságot”, ott szó sem lehet egyenjogúságról. Ezek ugyanis önző érdekeiknél és érdeklődésüknél fogva túlzottan becsvágyóak és igényesek, és különösen ott szívósak — ahogyan Tito elvtárs a nemrég megtartott szakszervezeti kongresszuson is mondtotta —, ahol a politikai bürokrácia is támogatja őket. Ezek nemzeti téren is túlzásba esnek, lévén szó a saját nemzetük vagy nemzetiségük követeléséről, vagy pedig — ahogyan ez egy idei tanulmányban is megjelent —, „atyáskodó jóindulattal hagynak jóvá bizonyos feladatokat”. Mi ez évi dokumentumainkban már megállapítottuk, hogy a maximalista igények nemcsak az állam mindenható szerepéről szóló elképzeléssel párosulnak, hanem hogy azok a magyar, szlovák, román és ruszin nacionalizmus megjelenési formái is. A maximalizmus kiküszöbölésével könnyebb lesz megállapítani a legmegfelelőbb mércét és a legjobb szak-

mai összekapcsoltságot és módszertant, továbbá könyebben vázoljuk majd a konkrét ténykedést és akciót. Különösen az indokolt és kívánatos, hogy specifikus és szabad közösségünkben rászokjunk a tartós baráti együttélésre. Ez többet ér az egyszerű türelemnél vagy az egyoldalú aspirációnál, még akkor is, ha tényleges szükségletekről van szó, jóllehet a mindennapi élet gyakorlati szükségletei motiváltságuk, hatékonyságuk és általános eszmei tartalmuk miatt bizonyos akciók megindítását és meghatározott intézkedéseket sürgetnek.

A nemzetek és nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságára elsősorban a névtan, a földrajzi és személynevek tana tart számot. A személyazonossági igazolvány, az útlevél és más okiratok, az utcanévek és táblák, a reklámok, a jegyzékek és kartotékok, valamint az útjelző táblák révén kifejezésre jut az a társadalmilag is szorgalmazott tiszteletben tartás, amely szerint itt nincs a miénk és másé, hanem a hazájában mindenki egyenlő és egyenjogú.

Ezen a téren nálunk elég sokat tettek, jóllehet a névtan mint nyelvészeti ágazat még eléggé fejletlen, s így a problémák gyakorlati megoldásában, a nyelvészet rokon ágaiban, s ezek révén a nemzetközi tudományos kommunikációban is kevésbé érezteti hatását. Így pl. az érvényben levő neveknek egy névtani szakjegyzéke helyett még igen bonyolult eljárásra van szükség ahhoz, hogy pl. kijavítsák az egykori jegyzők és anyakönyvvezetők hanyagságát vagy a nagyjainkról elnevezett utcanév-torzulásokat, de a telefonkönyv névjegyzéke is számos pontatlanságot tartalmaz. Pedig minimális névtani képzettség s az ezzel foglalkozó emberek szervezett szakmai és metodológiai bekapcsolása könnyen útját állná ezeknek a hibáknak, amelyek nemcsak zavaróak, de rontják jó és egészséges légkörünket is.

Lehet, hogy mi az ilyen „apróságokra” fel sem figyelünk, mert bizonyos magatartás népiesnek, eredetinek lesz feltüntetve, s ezért rokonszenvesnek látszik, jóllehet a xenofóbia korunk emberének nem erénye, hanem nagy hibája. Ez ugyanis oktalan félelemben, berzenkedésben, gyűlöletben, heves és túlzott védekezésben nyilvánul meg, ha arról van szó, hogy valaki nem a „magunk módján” a miénk. Végül pedig ezen a téren is érvényes mindaz, ami a termelés elmaradottságára és a társadalmi viszonyok fejletlenségére vonatkozik: „Az elmaradottság nemcsak szegénységet szül, hanem negatívan tükröződik az ember társadalmi helyzetében és a szocialista öngazgatási viszonyok fejlődésében is.” Az emberi tudat azonban nem változtatható meg egyszerre, mert elevenen élnek még emlékezetünkben a nemzeti „egyenjogúság” eltorzulásai, s így nem csoda, hogy fenntartással fogadjuk az egyenrangú nyelvhasználatot is. De személyes kételyek is akadnak, hogy vajon úgy „helyes”-e, ahogy én gondolom és érzem, s ezért inkább hallgatunk és húzódozunk a véleménynyilvánítástól.

Nem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy a múlt és a hagyományok maradványai nem mindenkinél azonosak. Különböznek nem-

zetek és nemzetiségek szerint is, jóllehet minden nemzetiségre jellegzetes bizonyos félelemérzet — vagy ahogy Kardelj elvtárs mondja — „ősi félelem” a beolvadástól, ami a mi szabadságunk és körülményeink között alaptalanul ugyan, de még mindig felüti a fejét. Ezen pedig csakis politikai felvilágosítással segíthetünk, mivel Tito Jugoszláviája világszerte a kis népek és nemzetek öntudatát, magabiztosságát és jövőbe vetett hitét jelképezi.

Programunk alapján lépten-nyomon fordítószolgálatok működnek, mégpedig a szaktudáshoz szükséges káderképzés nélkül. A 44 vajdasági község közül mindössze 4 egy nyelvű, 21 község statútuma két nyelv, 7 községé pedig négy nyelv használatát szabályozza, ami azt jelenti, hogy 40 községben két-három, vagy négynyelvű fordítószolgálatnak kell lennie (fordítóval, lektorral, gépíróval stb.). A Tartományi Közigazgatási Intézet 1978-ban megjelentetett anyagából kitűnik, hogy fordítószolgálat 26 községi képviselő-testületben van, községi vagy községközi hivatalos lapot több nyelven 18 községben, küldöttnek szánt közlönyt, illetve a községi képviselő-testület üléseinek anyagát 16—17 községben jelentetik meg több nyelven, szimultán fordítás pedig négy községben van. Az adatok beszámolnak az öngazgatási érdekközösségek 13 fordítószolgálatáról is, amelyek a községek nyilvános vitára kerülő anyagát fordítják. Továbbá rámutatnak az igazgatási szervek többnyelvű tevékenységére, valamint az igazságügyi szervek nagyfokú felkészültségére, hogy eljárást folytatnak az egyenrangú nyelveken, mégpedig a küldöttrendszer alapján, amelyet ésszerű és hatékony megoldásként az élet és a munka többi területén is alkalmazni kellene. Ha tehát a községi öngazgatási érdekközösségekben és a községi képviselő-testületekben valóban léteznek az említett fordítószolgálatok, akkor ezeket sürgősen egyesíteni kellene, illetve a községben egységes fordítószolgálatot szervezni. Ezeknek esetleg mozgó- vagy szervízcsoport formájában ott kellene szolgáltatásokat nyújtaniuk, ahol szükség van rá, ideértve a társult munkát, a PTT szolgálatot, a közlekedést, az egészségügyet, a kereskedelmet stb.

Ezeknek a fordítószolgálatoknak a létezése, de különösen a rendezett működése azonban eléggé vitás — ha a fenti adatokat összevetjük a községi titkárok és a fordítók körében végzett idei körkérdéssel. Ebből az tűnik ki, hogy e szolgálatok csak kevés községben léteznek önálló szolgálatként, s hogy fordítószolgálat alatt rendszerint egy fordítót és egy gépírót értenek, akik szervezetileg valamely községi szolgálathoz tartoznak, s mivel nincsenek eléggé kihasználva, és mert „a fordítást rendszerint kevésbé fontos technikai munkának tartják, és így is díjazták”, más teendők és feladatok végzésére is igénybe veszik őket. De ott is, ahol ezek a szolgálatok úgy-ahogy meg vannak szervezve, a fordítók nagyon áhítoznak a kölcsönös együttműködés és a szakmegbeszélések után, ha már — mint ahogy mondják — „senki sem törődik a szakirodalom és a segédkönyvek beszerzésével” vagy legalábbis a szükséges irodalom jczyékének összeállításával. Azt is kéri — és szintén jogosan

—, hogy legalább a tartományi anyagokat küldjék a számukra lefordítva, ahelyett, hogy ezeket is a községekben fordítsák, ami természetesen azzal jár, hogy a fordítások eltérők lesznek, amelyekben még az alapfogalmak és a címek sem egyeznek.

Kétségtelen azonban, hogy a fordításban igen rövid idő alatt sikereket és nagy mennyiségi eredményt értek el, jóllehet e munka hatékonysága éppen a minőségben rejlik, amiről a fordítások közvetlen használóinak, valamint a nyelvi szakkritikának kellene nyilatkoznia. Ez utóbbi ugyanis az egyetlen, amely a fordítószolgálatok munkáját a kívánt színvonalra emelhetné. A fordítás egyben egy meghatározott nemzet vagy nemzetiség nyelvének művelését is jelenti, annak minden szépségével, nyelvi gazdagságával és kifejezési lehetőségével. Ez viszont megkívánja, hogy közelebbről megvizsgáljuk, hogy konkrétan kinek is fordítunk, azaz kiegészítő szociológiai és demográfiai vizsgálatokat kell folytatni, hogy elkészíthessük és feldolgozzuk a fordítószolgálatok igénybe vevőinek profiljáról, rétegződéséről és alakulásáról szóló meghatározott mutatókat. Ezek pedig konkrét, élő emberek, akik számára nyelvük és írásuk használatának konkrét formája többet vagy kevesebbet jelent, különösen a tények azon összefüggésében, hogy tartományi alkotmányunk 4. szakasza 2. bekezdésének értelmében a nemzetiségi jogok dolgozóink szélesebb emberi jogainak és szabadságainak keretében olyan jogként van megfogalmazva, amely e célok elérésére biztosítja „a nemzeti sajátosságok, a nyelv, a kultúra, a történelmi és más jellegzetességek szabad fejlesztésének és kifejezésének, valamint szervezetek alapításának jogát”.

Mindez a most beinduló vagy a legjobb esetben felfejlődő fordítószolgálatokra olyan óriási szervezési, káder- és szakfeladatokat ró, amelyeket egymaguk képtelenek megoldani. Jóllehet valamennyi elemzés, anyag, ajánlás és záróhatározat ezek megoldásával kapcsolja össze az egyenrangú nyelvhasználat előrehaladását, még most sincsenek kijelölve e feladatok megvalósításának hordozói és útjai. Ugyanakkor e szolgálatokra olyan terheket rónak, amelyek nincsenek összhangban lehetőségeikkel. Így pl. Vajdaság SZAT Képviselőházának 1978. április 18-án hozott ajánlása a községi képviselő-testületek ülésein elhangzó viták szimultán fordítását követelik, jóllehet ismeretes, hogy ezt milyen kivételes erőfeszítésekkel és a káderrek összpontosításával a tartományi képviselőházban is csak alig sikerült megvalósítani. De még kérdéses is, hogy egy községben, amelyben két nyelv használatos (ilyen van a legtöbb) nem tehető-e fel, hogy a küldöttek legalább olyan mértékben bírják mindkét nyelvet, hogy figyelemmel tudják kísérni kollégájuk felszólalását. Hasonlót kíván a Végrehajtó Tanács egyik múlt évi záróhatározata. Ez az igazságügyi szervekbe való delegálás igen hatékony intézkedését a nemzetiségek nyelvén való eljárás céljából ideiglenes megoldásnak minősíti és követeli, hogy „valamennyi szervet fel kell készíteni a nemzetiségek nyelvén való munkára”, ami irreális.

Ilyen módon a képviselői testületekben az öngazgatási érdekközös-

ségekben és más szervezetekben számos felelős tényező abba a kellemetlen helyzetbe kerül, hogy az előírások értelmében olyasvalamiért kell felelnie, ami objektíve lehetetlen. Szorongva gondol arra, hogy nem csinál-e valaki ebből kérdést, illetve nem fog-e a nemzetiségi küldött a saját nyelvén felszólalni, fordító pedig nincs, jóllehet az előírások szerint kellene lennie. Annak sem könnyű, aki elhatározta, hogy az anyanyelvén beszél, és előre tudja, hogy ezzel zavart kelt, illetve érzi, hogy egyeseket félelem tölt el, hogy megteszi-e ezt vagy sem. Felesleges tehát elkapkodni és kampánymunkát csinálni abból, ami tulajdonképpen egy tartós és hosszú lejáratú folyamat. Fel kell szabadítani az embereket, összehangolni a munkájukat, nem pedig megterhelni és megfeszített munkára kényszeríteni őket. E téren különösen a tévelygéseket és a túlzásokat kell kerülni, nehogy valamit a képtelenségig vigyünk, illetve nehogy valami csúfossá és nevetségessé váljék, mert akkor ez éppen haladásunk kerékkötőinek a malmára hajtja a vizet.

A túlzástól való óvakodás azonban még nem mozdítja előre az egyenrangú nyelvhasználat ügyét, pedig nagyon elkelne már, hogy a fordítómunkát tartományunkban, s ezzel a községekben is, egy fokkal bár előbbre vigyük. Ha a Tartományi Közigazgatási Intézetnek a tartományi igazgatásról szóló törvény feladatává tette, hogy foglalkozzék „a tartományi és községi érdekű teendőket végző szervezetek és a közigazgatási szervek munkájának előmozdításával”, valamint „korszerű munkamódszerek bevezetésével” — akkor (e szolgálatok nem kicsiny összkiadásainak racionalizálása érdekében is) eszközöket kellene előíranyoznia és olyan hosszú távú megegyezéseket szorgalmazni, melyek értelmében az oktatási-kutató intézetek képeznék ki a fordítókat. Ezenkívül mielőbb pályázatot kellene kiírni szakmunkák, utasítások, szójegyzékek, kézikönyvek, szakszótárak esetleg szakközlönyök kiadására, valamint ugyancsak egyezményrel biztosítani, hogy mások is olyan szemináriumokat, tanácskozásokat, elemzéseket és egyéb kiegészítő teendőket szervezzenek, amelyek ezt a tevékenységet előmozdítják, szervezetileg és társadalmilag megszilárdítják, anyagiak és káderek tekintetében pedig megerősítik. Végső ideje, hogy ezen szakma is olyan társadalmi elbírálásban részesüljön, mint azok a foglalkozások, amelyekhez érdekeink fűződnek, s ezért fejlesztjük őket.

Az általános és középiskolák már bejáródott anyanyelvű oktatása mellett az új középfokú szakirányú oktatás, amely szűk szakmák szerint különben is felaprózta iskoláinkat, újabb nagy nehézségeket vetett fel a kisebb községekben. Ezzel kétszeresére, háromszorosára vagy négyszeresére csökkent a nemzetiségi nyelven való tanulás lehetősége, attól függően, hogy az illető községben hány nyelv használatos egyenrangúan. Ebből adódnak azután az olyan esetek, mint az a sokat emlegetett zrenjanini, amikor „valamennyi magyar fizikusnak ment” azért, hogy középfokon is az anyanyelvén tanulhasson. Ebben a tekintetben a zombori, a zrenjanini és az újvidéki kísérlethez hasonlóan olyan kompromisszum-

hoz folyamodnak — azzal a meggyőződéssel, hogy a semminél ez is jobb —, hogy csak az általános tantárgyakat tanítják a nemzetiségek nyelvén. Ezzel és a hozzá hasonló megoldásokkal, de főleg a környezetnyelv önkéntes tanulásával egy új oktatási formát, az ún. fakultatív oktatást vezetik be. Ezt igen nagyra értékeljük, mert ez a nemzetek és nemzetiségek egyenrangú nyelvhasználatának legérzékenyebb pontja olyankor, ha a tanulók egy részének anyanyelve nem lehet a tanítás nyelve, a tanulók másik részében pedig kialakul annak tudata, hogy érdemes megtanulni a környezetnyelvet.

A fakultatív oktatást azonban (társadalmi, szaktudás, pedagógiai és módszertani okokból, tankönyvek és kézikönyvek, de egyéb feltételek és tényezők hiányában is) sokkal nehezebb megszervezni, de főleg fenntartani, mint a hagyományos oktatást. Iskoláinkban is kevesebbre becsülik, holott fordítva kellene lennie, nemcsak azért, hogy helyrebillenjen egy nyilvánvaló munkafolyamati és szakmai visszasság, hanem azért is, hogy elfogadott programjainkat összehangoljuk a tényleges akciókkal és a munkaeffektussal. Ezen javításban rejlik az oktatás anyagi, szakmai és társadalmi helyzetének a megszilárdítása, valamint az oly gyakori oszcilláció kiküszöbölése. Ez az oszcilláció különösen azon társadalmi környezet másik nyelvén való tanításban nyilvánul meg, amelyben egyes nagy létszámú és sokat ígérő tagozatok egyszerre elszaporodnak, majd hamarosan lemorzsolódnak.

A hivatásirányú középfokú oktatáson kívül hasonló gondokkal küszködnek óvodáink, azaz az iskoláskor előtti nevelési intézmények is. Ezekben a tartományi törvény 41. szakasza csak az ún. „korcsoportok”, nem pedig a gyermekek anyanyelve szerint irányozza elő a munka megszervezését. A törvény értelmében ez akkor sem tehető meg, ha egy nyelvi területen nincs elég gyermek a korcsoportok megalakítására, noha elegendően volnának egy vagy két anyanyelvű tagozat megalakításához, ha nem kellene őket kizárólag életkor szerint csoportosítani. Tekintettel arra, hogy az anyanyelvnek milyen nagy jelentősége van a kis gyermeknél és az iskoláskor előtti oktatásban általában, és mivel itt még nem olyan szoros a szakosítás, mint a hivatásirányú oktatásban, s végül azért, de az egyenrangú nyelvhasználat érdekében is — itt is elő kellene irányozni és lehetővé tenni a munkának a tanítási nyelv, s nemcsak a korcsoportok alapján történő megszervezését. A jelenlegi megoldás ugyanis nyilvánvalóan kevesebb gyermeket ölel fel és kapcsol be az anyanyelvű oktatásba, mint ahogy az objektíve lehetséges volna.

A lektorátusok helyzete a fordítószolgálatokéhoz hasonló. Ezekről ugyancsak sokat várnak, de keveset nyújtanak nekik. Ezekről A nevelésről és oktatásról szóló törvény több ízben említést tesz, és még több szó esik róluk az e törvényt magyarázó és értelmező szövegekben. Megalakításukat mindenütt előírányozzák, ahol nincsenek meg a feltételek az anyanyelvű hivatásirányú oktatásra (ezek száma pedig igen nagy). Feladatuk, hogy a tanulókat és a hallgatókat felkészítsék a szakszavak

és kifejezések használatára, s hogy szakszempontból felkészítsék és ellenőrizzék azokat a pedagógusokat, akik nem azon a nyelven végezték tanulmányaikat, amelyen előadnak. Sajnos, ezekről, a pénzelésükkel megbízott öngazgatási érdekközösségek egyetlen aktusukban sem tesznek említést, és a tantervekben sem szerepelnek, mintha afféle rendszeren kívüliek volnának és önkéntes alapon dolgoznának.

Emiatt ilyen lektorátusok voltaképpen nem is léteznek (kivéve az úvidéki Jogtudományi Karon). Ennek ellenére az idevágó törvény, a 47. és 187. szakaszhoz fűzött kommentárok azt a túlzott benyomást keltik, mintha tartományunk iskolahálózata hemzsegne a lektorátusoktól, holott azt sem tudni pontosan, hogy mi a lektorátus. A szövegek ugyanis hol lektorátusról, hol szaklektorátusról, továbbá a tanulók részére szervezett lektorátusról, a hallgatók részére szervezett lektorátusról, közös lektorátusról és egyéb lektorátusokról tesznek említést. A törvény mégis részletesen előírja a lektorátusok megnyitásának feltételeit, továbbá szerkezeti felépítésüket, munkájukat, az általános aktussal, a tanulókkal és a hallgatókkal kapcsolatos kötelességeiket, valamint a több iskola részéről alakított közös lektorátusra vonatkozó viszonyokat stb. Mindezt azonban igen nehéz racionálisan felmérni és logikusan szétválasztani vagy rendeltetési szemszögből értékelni, mivel az egész zavaros. Ezért ezt a fogas kérdést hagyjuk inkább későbbre, amikor már lesz miről vitázni. Egyébként tudvalevő, hogy nálunk miként kell valamit ösztönözni és fejleszteni.

Vajdaság SZAT egyenrangú nyelvhasználatának tehát többféle útja módja létezik, de mindegyikük közös nevezője, hogy a kampányról és ideiglenes megoldásokról át kellene térni a körültekintő és hosszú távú munkára, a társadalmi állásfoglalást és a politikai feladatot pedig egy pontosan meghatározott, összefüggő szakmunka konkrét formájába kellene önteni. E tekintetben még sok kiaknázatlan lehetősége van a vajdasági tudománynak. Ha ugyanis megvizsgáljuk a tudományos munkának a vajdasági öngazgatási érdekközösségében folyó pedagógiai és nyelvészeti kutatásait, témáit és célkitűzéseit, azonnal kitűnik, hogy még mindig az egykori motivációk vezérlik őket, holott a névtan kidolgozása, a fordítás, az oktatás és a lektorátusok fejlesztése olyan új kiindulópontokat kínál, amellyel közvetlenül a társult munkát és egész társadalmunkat szolgálnák. Ezért az öngazgatási érdekközösségnek a káderekre és tudományos témákra kiírt pályázataiból nem kellene kihagyni ezeket a kérdéseket, mint ahogy az idén is történt, hanem tervszerűen programozni mind a káderképzés, mind pedig a tudományos-kutatómunka irányítását.

Az egyenrangú nyelvhasználat valóra váltása a nyelvészeti ágak olyan elméleti és gyakorlati felvirágoztatásához vezethetett volna, amely a nyelvtudományt nemzetközi síkon is kutatásra ösztönözte volna, nálunk pedig a nyelvészetet a többi tudomány elé helyezte volna. E mellett szólnak az egyes egyetemi karok (Mezőgazdasági, Bölcsészettudományi,

Orvostudományi és Jogtudományi Kar) kezdeményezései is, amelyek azt igazolják, hogy tudományos dolgozóink a rendes szakmunkájuk mellett mindig készek szótári és terminológiai anyagot gyűjteni valamennyi nyelven, vagy pedig könyveket szerezni be az egyenrangúnak nyilvánított nyelveken. Ez pedig a vajdasági kutatómunkának a szomszédos országokba való kiterjesztését és megbecsülését eredményezné. Nálunk azonban senkinek sem támad ilyen ötlete, hogy a szervezésről és tervezésről már ne is beszéljünk. Igaz, az is kérdés, hogy ez a Tudományos Munka Vajdasági Onigazgatási Érdekközösségének vagy valamely más vajdasági tényezőnek a hatáskörébe tartozik-e?

Ismeretes, hogy a nevelésről és oktatásról szóló vajdasági törvény a 280—283. szakaszában előírja a fő- és felsőfokú hivatásirányú nevelés és oktatás előmozdítását szolgáló társultmunka-szervezetek létesítését. Jóllehet mindez csak megközelítőleg és feltételezetten van szabályozva, úgy tűnik, hogy szükség volna valamire, ami egyesíthetné azon oktatási tudományos intézeteink meghatározott társadalmi jelentőségű munkáját, amelyeknek tevékenységét (különösen meghatározott céleszközök nélkül) jelenleg igen nehéz egy egyetemi kar szintjén is, tehát egy munkaszervezeten belül koordinálni, de még kevésbé lehetséges szélesebb alapon. A dolog ebben az esetben is elsősorban szervezési és anyagi körülményeken, illetve azon múlik, hogy miként értékeljük a társadalmi érdek és a rendelkezésre álló erők, valamint eszközök viszonyát. Az ilyen profilú intézetek ugyanis kizárólag csak arra szolgálnak és azért pénzelik őket, hogy azt végezzék amit az oktatás és a tudományos munka terén a normatív aktusok és szerződések megkövetelnek tőlük. Nincsenek tehát olyan helyzetben — még az alapvető és jóváhagyott tevékenységük keretében sem —, hogy egyedül újabb munkát vállaljanak.

Mivel a közeljövőben a nemzetek és nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságával kapcsolatos munkába több szervezetséget szakértelmet, rendszert, tudományosságot és hosszú távlatot kell bevinni, ezeket kellene előnyben részesíteni, ami azután közvetlenül és hatékonyan egybehangolná Vajdaság SZAT egyenrangú nyelvhasználatának programját és akcióit is.

Újvidék, 1978. december